

Władysław Graf

OSTRZESZÓW
BANK LUDOWY

Władysław Graf

OSTRESZÓW
BANK LUDOWY

ZRÓDŁA I MATERIAŁY

- Witold Prusinkiewicz
"50 lat Banku Ludowego w Ostrzeszowie 1879 - 1929"
1929
- Józef Michlik
"Sto lat Banku Spółdzielczego w Ostrzeszowie 1879 - 1979"
1977
- Władysław Graf - archiwalia własne
- Barbara Dirska - archiwalia prywatne

OKŁADKA

Władysław Graf

WYDAWCA

Ostrzeszowskie Centrum Kultury w Ostrzeszowie

WSTĘP

Foczątki myśli wspólnictwa ludowego na terenie zaboru pruskiego sięgają 1848 roku, kiedy to wśród Wielkopolen zrodziła się chęć walki o niezależność ekonomiczną od germanizacyjnych wpływów zaborcy. Wśród wybitnych członków tzw. Ligi Polskiej nurtowała chęć powstawania polskich kas oszczędnościowo-pożyczkowych. Wtedy to nieustraszone działalność ks. Augustyna Szamarzewskiego współzałożyciela "Kasy Oszczędności i Pożyczki" w Środzie Wlkp w 1862 r., a później powołanie Komitetu Spółek Zarobkowych i Gospodarczych w Poznaniu pod patronatem również ks. A. Szamarzewskiego - była zapoczątkowaniem od 1872 roku ogólnego rozrostu spółdzielni zakładanych pod firmą "Banków Ludowych".

Pod krzewieniem idei spółkowych dominowały cele zbiorowe podniesienia gospodarczego i moralnego wśród Polaków. Ks. Patron Szamarzewski jako duszpasterz powiedział wtedy: "Praca moja w spółkach więcej umoralnia, niż wszystkie moje kazania".

Już po kilku latach rozwoju Banków Ludowych i Kas Pożyczkowych wszczępiono w społeczeństwie wielkopolskim hasło: "swój do swego" w nurcie niezależności od obcych i wrogich kapitałów.

Te wszystkie zasady pracy dla podniesienia materialnego i uspołecznienia ludności miasta i powiatu na ostrzeszowski grunt przeniosła spółka, której twórcą był ks. Szenic, ówczesny wikariusz przy kościele parafialnym w Cstrzeszowie.

Autor

STOSUNKI POLITYCZNO-GOSPODARCZE I SPOŁECZNE NA ZIEMIACH ZABORU PRUSKIEGO W OKRESIE POWSTAWANIA BANKÓW LUDOWYCH

Okres długoletniej niewoli Polaków od końca XVIII wieku do 1918 roku można rozdzielić na dwa etapy :

- pierwszy etap to okres walk wywoleńczych, to zrywy powstańcze : powstanie kościuszkowskie, walki polskich legionów w armii napoleońskiej, powstanie listopadowe, powstanie w czasie Wiosny Ludów oraz powstanie styczniowe.
- Drugi etap to okres w którym doszły do głosu hasła pracy organizacyjnej, której nadbudowę ideologiczną stanowił pozytywizm.

Wtedy to wiedza i praca stawały się siłami postępu. Pozytywizm stawiał na moralne i gospodarcze przetrwanie narodu polskiego w istniejących wówczas warunkach. Pozytywiści opowiedzieli się za gospodarczym i kulturalnym postępem bez wstrząsów społecznych i atmosfery wewnętrznej harmonii narodowej w warunkach niewoli. Kosła wtedy liczbą mieszkańców miast, rosło drobnomieszczactwo i inteligencja, dawny szlachcic stał się ziemianinem - przedsiębiorcą.

Sytuacja polityczna wymagała od polskiego narodu znacznego wysiłku w walce o utrzymanie polskości i polskiego stanu posiadania. Za czasów kanclerza Bismarcka nasiliła się działalność kolonizacyjna, zadaniem której było wykupywanie ziem z rąk polskich i przekazywanie kolonistom niemieckim. W ramach germanizacji powstała intytucja pod nazwą "Hakata".

W tej sytuacji polskie społeczeństwo Wielkopolski przystąpiło do przedsięwzięcia. W tym patriotycznym proteście pomagały : Kółka Rolnicze, Spółdzielnie Oszczędnościowo-Pożyczkowe i spółdzielnie parcelacyjne. Działalności tej patronowali wybitni działacze : ks. Piotr Węwrzyniak, ks. Augustyn Szamarzewski, Karol Marcinkowski, Kazimierz Karnak, Maksymilian Jackowski. Liczba spółdzielni kredytowych zrzeszonych w Związku Spółdzielni Zarobkowych Polskich, wzrosła z 43 w 1875 roku, do 180 w roku 1909, a liczba członków z 7.660 do 11.690.

Pomoc finansowa tych instytucji pozwoliła Polakom w zaborze pruskim przetrwać i utrzymać polski stan posiadania w rolnictwie, rzemiośle i handlu. Bank Ludowy w Ustrzeszowie był również jedną z tych pożytecznych instytucji.

Nie było w Cstrzeszowie takiej społecznej akcji, w której Bank Ludowy nie brał udziału. Wszystkie polskie towarzystwa otrzymywały ze strony Banku pomoc gdy chodziło o materialne poparcie ich akcji narodowej. Towarzystwo "Czytelnia Ludowa" i "Komitet Oświaty" były prosto ekspozyturami Banku Ludowego i miały swoje siedziby w lokalach oddanych bezpłatnie w Banku. Mieściły się tu również "Tajne Szkołki Polskie" i korzystały z finansowego wsparcia. Z każdego niemal zysku ze wiedzą i zgodą członków Banku była udzielana pomoc materialna na cele narodowe i narodowej kultury.

Z bankiem współdziałały organizacje społeczne i kulturalno oświatowe m.in. Towarzystwo Gimnastyczne "Sokół", Ochotnicza Straż Pożarna i Bractwo Kurkowe. W szeregach dwóch ostatnich organizacji trwała ciągła walka o utrzymanie przewagi członków Polaków.

Wynikiem pracy wspomnianych organizacji, były szkolne strajki polskich dzieci, które nie chciały uczyć się w języku niemieckim. Taki strajk był również w Cstrzeszowie i okolicznych wsiach. W Ochotniczej Straży Pożarnej w Cstrzeszowie stała trwała walka o utrzymanie kierownictwa w polskich rękach i Polacy z tej walki wychodzili zwycięsko.

Salwa zebrań Banku Ludowego była kuźnią wszelkich zbiorowych myśli i dziełań przeciwgermanizacyjnych. Tam odbywały się wszystkie tajne zebrania, kiedy radzono nad polskimi sprawami od początku powstania Banku aż do chwili, kiedy 6 stycznia 1919 roku Polska Rada Ludowa pod przewodnictwem Józefa Wężyka z Rogaszyc uchwaliła rozpocząć zbrojne powstanie przeciw pruskiemu ciemiężcom. Stąd padło hasło jak obwieszcza w treści wmurowana tablica u wejścia do ówczesnego budynku Banku Ludowego przy ul. Krakowskiej /obecnie gen. Sikorskiego/ :

"W tym domu zbierała się w listopadzie i grudniu 1918 r. Rada Ludowa organizując powstanie przeciw pruskiemu gnębielowi. Stąd wyszło hasło tworzenia wojska ochotniczego w Cstrzeszowie w dniu 6-go stycznia 1919 r."

ZARYS HISTORYCZNY

POWOŁANIE BANKU

Powołanie Banku Ludowego w Ostrzeszowie nastąpiło na mocy aktu powołania ustanowionego na Walnym Zebraniu dnia 5 marca 1879 roku. Poniżej wypis z protokółarza Banku :

"Działo się w Ostrzeszowie dnia 5 marca 1879 roku. Podpisani pod tym protokołem zebrali się dnia dzisiejszego o 2 godz. w lokalu p. W. Wodniakowskiego, celem założenia kasy pożyczkowej. Policja o dzisiejszym zebraniu została zawiadomiona przez ks. dziekana Majewskiego. Zebrani obrali sobie przewodniczącym ks. Majewskiego, który powołał do pióra ks. Szenica. Po wyłożeniu ogólnych zasad prawa z dnia 4 lipca 1868 r. zapytał się przewodniczący zgromadzonych, czy chcą mieć w mieście Ostrzeszowie taką kasę pożyczkową, któraby oparta na prawie z dnia 4.7.1868 r. była.

Zebrani przez podniesienie rąk oświadczyli się za założeniem takiej kasy, poczem rozbierano projekt do ustaw dla spółki pożyczkowej. Projekt ten zawarty jest w księdze oprawnej drukowanej /wydanej przez Patronat przyp. autora/ w polskim i niemieckim języku, objęty w 76 paragrafach a zawarty od str. 1 do 13.

Przy pierwszym paragrafie przyjęto za firmę

"Bank Ludowy w Ostrzeszowie"

spółka zapisana

co w niemieckim tłumaczeniu brzmi :

"Volksbank zu Schildberg"

Eingetragene Genossenschaft.

Po czym paragraf po paragrafie przeczytano, rozebrano, a gdy żaden z obecnych nie zaprotestował przeciwko brzmieniu paragrafów, cały projekt przyjęto w jego osnowie i za ustawy Banku Ludowego w Ostrzeszowie uchwalono. Do paragrafu 76 uchwalono, że organami Spółki będą Przyjaciel Ludu, który w Chełmnie jest redagowany i Dziennik Poznański. Poczem przystąpili zebrani do podpisania co dopiero uchwalonych ustaw.

Podpisało ustawy 24 członków.

Członkowie, którzy ustawy podpisali przystąpili w myśl § 21 co dopiero uchwalonych ustaw do wyboru członków Rady Nadzorczej.

Na kandydatów członków Rady Nadzorczej podano :

1. Ks. Majewski
2. Michał Życki
3. Walenty Wodniakowski
4. Ignacy Stempniewicz
5. Franciszek Konarski
6. Alojzy Remelski
7. Ignacy Warenkiewicz
8. Feliks Wodniakowski
9. Bronisław Ulbert.

Walne zebranie przystąpiło do głosowania. Głosujących było 24, wszystkie głosy padły na podanych kandydatów. Na zapytanie przewodniczącego Walnego Zebrania, czy obrani przyjmują obór na członków Rady Nadzorczej, wszyscy przez podanie ręki przewodniczącemu oświadczyli, że obór przyjmują. Przewodniczący Walnego Zebrania, który także na członka Rady Nadzorczej obrany został, oświadcza wobec zgromadzonych, że obór przyjmuje.

W ten sposób obrana Rada Nadzorcza opuściła lokal aby w myśl § 23 wybrać z pomiędzy siebie prezesa, sekretarza i ich zastępców i zarazem przedstawić kandydatów na członków Zarządu Walnemu Zebraniu w myśl § 4 ustaw co dopiero uchwalonych. Rada Nadzorcza powraca i z grona ich poświadcza ks. Majewski w imieniu Rady Nadzorczej, że Rada Nadzorcza w ten sposób się ukonstytuowała, że wybrała z grona swego

na prezesa ks. Majewskiego
wiceprezesa Michała Życkiego
sekretarza Wal. Wodniakowskiego
zastępcę sekretarza Feliksa Wodniakowskiego

i zarazem dodał, że po ścisłym zastanowieniu się proponuje do Zarządu na dyrektora Jana Wodniakowskiego II
kontrolera Maksa Stempniewicza
kasjera ks. Szenica.

Walne Zebranie przystąpiło do głosowania. Głosujących było 24. Najprzód głosowano na dyrektora. Wszystkie głosy padły na Jana Wodniakowskiego II. Następnie głosowano na kontrolera. Wybrano Maksa Stempniewicza, głosami 24. W końcu wybierano kasjera, głosujących było 24 i wszystkie padły na ks. Szenica.

Obrani członkowie Zarządu obór przyjmują i protokółarnie to jak następuje zeznają :

"Mysmy podpisani obrani na dzisiejszem Walnem Zebraniu nowozałożonego Banku Ludowego w Ostrzeszowie, spółki zapisanej na członków Zarządu tegoż Banku w tym charakterze, jaki pod nazwiskami naszymi stoi, oświadczamy protokółarnie, że obór przyjmujemy i wszystkie obowiązki wynikające z ustaw tegoż Banku, z uchwał Walnego Zebrania i z instrukcji Rady Nadzorczej sumiennie i wiernie wykonywać będziemy".

p. p. p.

/-/ Jan Wodniakowski II

dyrektor Banku Ludowego w Ostrzeszowie spółki
zapisanej

/-/ M. Stempniewicz

kontroler Banku Ludowego w Ostrzeszowie spółki
zapisanej

/-/ Ks. Szenic

kasjer Banku Ludowego w Ostrzeszowie spółki
zapisanej.

Na zapytanie się przewodniczącego Walnego Zebrania, do jakiej wysokości zaakredytować spółkę oświadcza Walne Zebranie jedno-
głownie, że tę sprawę oddają pod uchwałę Rady Nadzorczej i Zarządu.

W końcu Walne Zebranie oświadcza jednogłownie, że przystępuje do Związku Spółek Zarobkowych.

Na tem uchwały Walnego Zebrania ukończono.

p. p. p.

/-/ Ignacy Stempniewicz

/-/ Jan Wodniakowski II

/-/ Michał Łycki

/-/ Alojzy Remelski

/-/ Ignacy Narenkiewicz

/-/ Feliks Wodniakowski

/-/ Franciszek Konarski

/-/ Bronisław Ulbert

/-/ M. Stempniewicz

/-/ Józef Gorgolewski

/-/ Idzi Jerczyński

/-/ Władysław Stempniewicz

/-/ Stefan Górecki

/-/ Marcelli Stawski
 /-/ Feliks Remelski
 /-/ Teofil Ferciel'ski
 /-/ Józef Cieplik
 /-/ Roch Perski
 /-/ Borowicz

/-/ X.Majewski

/-/ X.Szenic

Mysł utworzenia Banku Ludowego nurtowała już od dawna, co zanotowano również w protokołach miejscowego Towarzystwa Przemysłowego. Ostatecznie za datę powołania Banku Ludowego w Ostrzeszowie należy przyjąć datę założycielskiego Walnego Zebrania 5 marca 1979 roku a założycielami były osoby wyżej wyszczególnione.

INICJATOR I ZAŁOŻYCIEL BANKU LUDOWEGO KS.SZENIC

Działalność ks.Szenica, ówczesnego wikarego przy kościele Farnym w Ostrzeszowie została uwieczniona powołaniem Banku Ludowego w Ostrzeszowie. On też był głową i sercem nowo powołanej do życia instytucji. On prowadził kasę, on protokołował zebrania, on formował uchwały, on werbował współpracowników i starał się ich zaznajomić i uczyć zasad idei spółdzielczej. Sam ucząc się zasad bankowych i "książkowości", pouczał swoich kolegów w Zarządzie i Radzie Nadzorczej, którzy jako skromni kupcy i rzemieślnicy znaleźli się w nieznanym dotychczas warunkach. Z wyczucia i wybitnej zdolności organizacyjnej opracowywał uchwały, przedstawiał Radzie Nadzorczej "Regulamin", który w 16 punktach był ujęty, regulując wszystkie przepisy dla działalności Zarządu i Rady Nadzorczej Banku. Przez niego opracowany regulamin Rada Nadzorcza uchwaliła na pierwszym swoim zebraniu już w dniu 20 marca 1879 roku.

Karny i obowiązkowy - wprowadził również te zasady wśród pozostałych członków, werbował i przyciągał do pracy chętnych i obowiązkowych, a odrzucał pracowników biernych.

Cały swój czas wolny od duszpasterskich zajęć, poświęcał dla Banku. Pracując przez 9 lat rozwinął Bank do bardzo wysokiego stopnia jak na ówczesne warunki. Rozpoczynając od zera - odchodząc w 1888 roku - z drobnych groszowych sumek, pozostawił w udziałach 2.648,00 marek, a fundusz zasobowy /zwanego wówczas żelaznym/ w wysokości 2.444.76 marek. Z fenigowych drobnych oszczędności ciużaczy uzbierał przez 9 lat swej pracy i pozostawił 26.175,80 marek.

Gotówki w kasie pozostawił 243.23 mk, wygospodarowując za ostatni rok 1888 swej pracy 571,93 mk.zysku.Zapoczątkowane przez ks.Szenica dzieło,po jego odejściu nietylko nie podupadło,lecz tężeło i nabierało stałego rozwoju.

Ks. S Z E N I C

Zełożyciel i członek Zarządu Banku
Ludowego w Ostrzeszowie.

Kasjer w latach 1879 do 1888.

Wikary przy kościele Farnym.

W latach 1879-1886 lokal Bankowy

był w mieszkaniu ks.Szenica w

wikariacie nowo pobudowym w 1879 r.

LUZDZIE - PRACA - SUKCESY

Czerpiąc wzór z gorącego zapału ks.Szenica, swoje obowiązki sumiennie i z pożytkiem dla nowo powstałego Banku spełniali : w pierwszych trzech latach do 1881 r. na stanowisku dyrektora Jan Wodniakowski, a po nim to stanowisko objął Franciszek Kenarski z zawodu destylator i przez dziesięć następných lat pełnił ten urząd zupełnie bezinteresownie dla dobra mieszkańców Ostrzeszowa i okolicy.

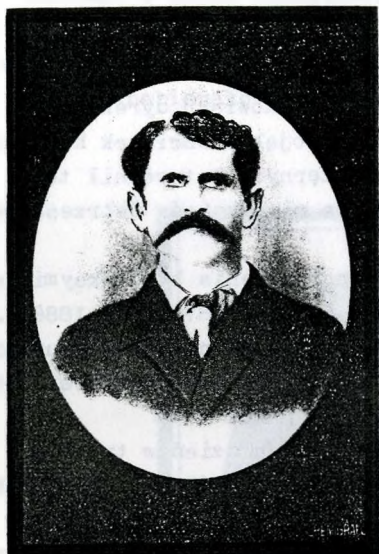
Dla Banku - wzorem wytrwałości i poświęcenia był Maksymilian Stempniewicz kupiec, który od założenia Banku w 1879 r. do 1888 r. pełnił funkcję kontrolera, a po ustąpieniu ks.Szenica objął urząd kasjera, wykonując go z niezwykłą gorliwością i sumiennnością aż do ostatniej chwili swojego życia tj. do 1904 roku.

Od roku 1899 Bank był czynny tylko jeden dzień w tygodniu w każdy poniedziałek w godzinach 16 - 18 tej. Wtedy to lokal Bankowy do 1886 roku był u ks.Szenica w mieszkaniu w wikariacie, który w 1879 r. był nowo wybudowany przy Farze. W 1886 r. lokal przeniesiono do wynajętego pokoju na piętrze w domu członka Zarządu Maksymiliana Stempniewicza. Z czasem Lokal Banku przeniesiono do pomieszczenia na parterze w podwórzu tego samego budynku.

O rozwoju Banku Ludowego w Ostrzeszowie już w pierwszym okresie jego istnienia świadczy wysokość stosowanej stopy procentowej. Na początku stopa procentowa od pożyczek, które udzielano tylko na pół roku na tzw. "sole-weksle" wynosiła 8 %. Już po roku zniżono ją na 7 %, aby w 1888 roku obniżyć do 6,5 %. Od depozytów płacono 3-5 %.

Pod prezesurą Zarządu ks. proboszcza Majewskiego z Ostrzeszwa przez okres dwóch pierwszych lat istnienia Banku - zebrania zwoływano co najmniej raz w miesiącu, na których m.in. podejmowano decyzje o przyjmowaniu kandydatów na członków.

Po ustąpieniu z urzędu prezesa Rady Nadzorczej ks. Majewskiego w 1882 roku, funkcję tę przejął Alojzy Remelski z zawodu felczer, który na tym stanowisku pracował do 1885 roku. Jego następcą został kupiec Władysław Gorgolewski i przewodniczył Radzie Nadzorczej Banku przez 12 lat do 1894 r. Jak wysoce społeczną była praca w Banku świadczy fakt, że tak Zarząd i Rada Nad. w pierwszych latach swojej działalności nie pobierała za swoje czynności żadnego wynagrodzenia.

FRANCISZEK KONARSKI

Współzałożyciel Banku
Członek Rady Nadzorczej
1879 - 1881
Dyrektor Banku 1881-1891

MAKSYMILIAN STEMPNIEWICZ

Współzałożyciel Banku
Kontroler Banku
1879 - 1888
Kasjer Banku 1888-1904

Organizacyjnie od pierwszego dnia powołania Banku przez Walne Zebranie Założycielskie, przystąpiono jako spółka do Związku Spółek Zarobkowych i Gospodarczych w siedzibę w Poznaniu. Stąd czerpano wiele wskazówek statutowych, organizacyjnych a także prywatnych w bezpośrednich kontaktach z Patronem ks. Szamerszewskim. Wymieniano doświadczenia na organizowanych tw. "Sejmikach". Foraz pierwszy delegat z Ostrzeszowa uczestniczył na zwołanym Sejmiku w Chełmnie w 1895 roku. Był nim Maksymilian Stempniewicz. Tam też zdecydowano utworzyć własną Centralę Finansową : Bank Związku Spółek Zarobkowych w Poznaniu. Powołana nowa Centrala była spełnieniem idei Patrona ks. Szamerszewskiego.

ZA CZASÓW DYREKTORA BANKU dr ANTONIEGO ŻYCKIEGO

W 1891 roku Zarząd Banku Ludowego w Ostrzeszowie zyskał nowego dyrektora. Był nim dr Antoni Życki. Osiedliwszy się jako lekarz w Ostrzeszowie rozumiał, że nie wystarczy sama tylko wiedza lekarska aby leczyć chory organizm, lecz trzeba także wśród współobywateli usuwać ból niedostatku w walce o byt i uzdrawiać moralnie i materialnie szerokie warstwy ostrzeszowskiego społeczeństwa polskiego. Tej pracy ofiarował całą swoją wiedzę i swój światopogląd człowieka wykształconego. Całą duszą przyłączył się do Banku Ludowego i pracował w nim do ostatnich chwil swego życia.

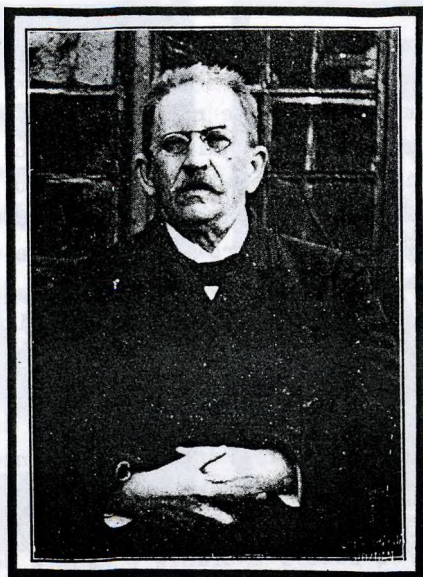
Jako nowo wybrany dyrektor banku rozumiał, że na podniesienie życia gospodarczego, na poszerzenie Spółki i wzmoczenie akcji oszczędnościowej potrzebny jest zasilek i przy jego pomocy dźwignąć drzemiące i ukryte jeszcze siły. Postarał się o nowe kapitały dla Banku, sięgając po nie w Banku Związku i od większych kapitalistów, którzy za jego namową lokują je w Banku Ludowym w Ostrzeszowie.

Pracą i inicjatywą zdobył zaufanie w Radzie Nadzorczej oraz u wszystkich członków. Usprawnił działalność Banku poprzez większe pełnomocnictwa dla Zarządu, któremu nakreślił program i plan działania. Zajął się pracami nad nowym statutem w myśl nowej ustawy spółkowej z roku 1889. Nowo opracowany statut został uchwalony przez Walne Zebrańie 23 lutego 1891 roku.

Dr Życki w szybkim tempie doprowadził Bank do znaczenia i rozmachu. W tym względzie zdobył mężów zaufania w całym powiecie, którzy byli informatorami o wartości moralnej i materialnej pożyczających. Obok pożyczek w formie weksli, egzekwuje uchwałę zezwalającą na pożyczki hipoteczne. Stopę procentową zmniejszył na 5,5 % od pożyczek.

Częste delegowanie dr Życkiego na Sejmiki spółek, pozwoliły mu zgłębić całkowicie zagadnienia spółdzielcze. Systematyczne rewizje zaprowadzone ustawą i przeprowadzone przez Patronat, sprowadziły do Ostrzeszowa znawców i biegłych, którzy obok kontroli prawidłowości pracy spółdzielni, dawały dużo praktycznych i użytecznych rad. Zdarzało się, że w rewizjach tych osobiście brał udział Patron ks. Wywrzyski, który przy tej okazji nawiązał bardzo serdeczny i przyjacielski stosunek z dr Życkim.

Funkcję dyrektora Banku Ludowego piastował poprzez 33 lata do ostatniej chwili swego życia.

Dr ANTONI ŻYCKI
Dyrektor Banku Ludowego
1891 - 1924

DALSZY ROZWÓJ BANKU

Od 1897 zarząd został uzupełniony nowym doświadczonym poprzednim prezesem Rady Nadzorczej w osobie Władysława Gorzolewskiego, który objął funkcję kontrolera.

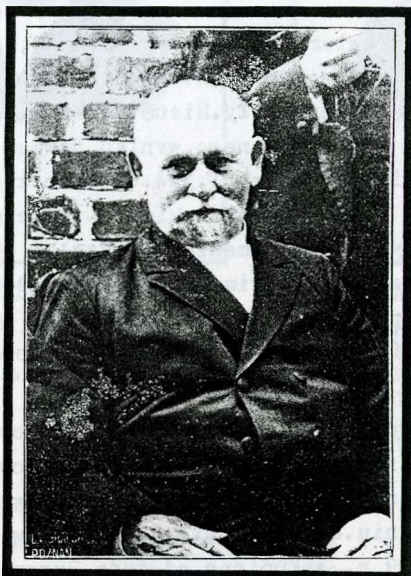
Bank w 1900 roku tak dalece się rozwinął, że mógł pomagać i wspierać bratnie spółki m.in.: uchwalono akredytywę Bankowi Ludowemu w Grabowie n/Prosną w wysokości 10.000 marek. Powstałej w Ostrzeszowie Spółdzielni Handlowej "Rolnik" pomogano otwartym kredytem.

W 1904 roku zmarł Maksymilian Stempniewicz o 25-letnim stażu pracy w Banku Ludowym w Ostrzeszowie na stanowiskach kontrolera i kasjera.

W tym samym roku dokonano szczęśliwego wyboru nowego kasjera w Zarządzie Banku, w osobie kupca i przemysłowca Jana Dirski. Spółka zyskała człowieka o silnym i niezłomnym charakterze, o skrupulatnej uczciwości i ofiarności pracy, oddanego obywatela Ostrzeszowa

sprawom społecznym oraz gorącego patrioty. Wybór ten wprowadził do Banku nie tylko godnego kasjera, ale również postać świadomą i zdecydowaną. Wniósł do Zarządu takie cechy jak : harmonijne postępowanie w każdym działaniu, wyczuwanie i umiejętność kupiecką, doświadczenie przemysłowca i w prowadzeniu interesów. Te przymioty zdołały już mu przedtem wyrobić wielki szacunek wśród współobywateli miasta i okolicy.

JAN DIRSKA

Kontroler Banku 1893 - 1897

Kasjer Banku 1904 - 1924

Dyrektor Banku 1924 - 1928

W okresie międzywojennym

Trzeci Honorowy

Obywatel Miasta Ostrzeszowa

po

płk. Stanisławie Thielu

i

gen. broni Józefie Hallerze

Osobowość Jana Dirski w dobrze dobranym zespole członków Zarządu oraz Rady Nadzorczej, której od 1897 r. tj. po ustąpieniu Władysława Gołęwskiego przewodniczyli : Władysław Ziętek, dr. Jordan, ks. Hubert proboszcz z Mikorzyna, ks. Ludwiczak wikary z Ostrzeszowa i Stefan Marweg kupiec z Ostrzeszowa - znacznie przyczyniła się do rozwoju i postępu Banku Ludowego w Ostrzeszowie.

W 1900 roku Bank posiadał już przeszło 25 tys. marek w udziałach i około 40 tys. marek w rezerwach. Wkładów oszczędnościowych złożono w Banku blisko ćwierć miliona marek. Mimo, że Rada Nadzorcza w tym roku obniżyła stopę procentową od pożyczek na 5 %, to efekty ekonomiczne stale wzrastały. Nieustanna agitacja oszczędnościowa doprowadziła do korzystnego wyniku, bowiem w 1914 r. wkłady oszczędnościowe osiągnęły sumę 1.344.610 marek złotych.

Jak wszędzie, tak i w ostrzeszowskim powiecie cały wysiłek narodowy skierowany był na utrzymanie za wszelką cenę stanu polskiego posiadania a przede wszystkim ziemi. Bank z dobrze pracującą Radą Nadzorczą o te sprawy specjalnie zadbał, aby żadna piędź ziemi nie wyszła z polskich rąk. W ten sposób nie dopuszczono do kolonizacji niemieckiej na ostrzeszowskiej ziemi.

Znaczenie i rozwój Banku Ludowego w Ostrzeszowie rosły i przybierały coraz dalszy zasięg. W tym okresie dwudniowe w tygodniu urzędowanie poszerzono na trzydniowe, aby w 1908 roku postanowić o codziennym urzędowaniu. Jednocześnie lokal Banku stał się już ciasny. 27 czerwca 1909 r. zakupiono od żyda Süssmanna dom położony przy ul. Krakowskiej /obecnie gen. Sikorskiego/, do którego przeniesiono Zarząd i biura Banku. Poza tą nieruchomością dla potrzeb własnych zakupiono nieruchomość przy ul. Kolejowej /wtedy Dworcowej/, oraz dom czynszowy przy ul. Zamkowej. Ten pierwszy został jednak sprzedany.

Rozwój Spółki Bankowej stale się rozwijał, zyskując zaufanie nie tylko wśród Polaków ale i wśród Niemców.

PIERWSZA WOJNA ŚWIATOWA

Sierpień 1914 roku zahamował dotychczasowy rozwój Banku. Większa część członków Banku powołanych pod broń, zmuszona była opuścić Ostrzeszów. Ogólny popłoch spotęgowany bliskością granicy rosyjskiej.

WŁADYSŁAW GORGOLEWSKI

Prezes Rady Nadzorczej
1885 - 1897
Kontroler Banku
1897 - 1919

STANISŁAW MARWEG

Z-ca Prezesa Rady Nadzorczej
1906 - 1910
Prezes Rady Nadzorczej
1911-1914 1916-1917
Członek Zarządu
1918 - 1921

Skutki wybuchu wojny spowodowały wycofywanie z Banku wkładów i niemożność spłacania pożyczek. Jednak i w takim okresie spokój i powagę członków Zarządu, którzy szczęśliwym trafem nie podlegali obowiązkowi wojskowemu, zdołały opanować sytuację. Przez 4 lata zmagañ wojennych Bank nie przerwał swych czynności jednak sytuacja nie pozwoliła wyzwalac nowych inicjatyw.

Pobite Niemcy poddały się. Polska odzyskała niepodległość, lecz zmuszona była bronić się na wschodzie przeciwko bolszewikom, a na zachodzie stoczono jeszcze walkę o piastowską ziemię, którą nie chciała oddać pruska zaborczość.

PO ODZYSKANIU NIEPODLEGŁOŚCI

W tych ważnych chwilach dla Polski - Bank Ludowy w Ostrzeszowie również stanął do pracy dla Ojczyzny. W 1918 i 1919 roku przejął na siebie obowiązki kasy rządowej. Kiedy w 1919 r. tworzyły się wojska powstańcze w Ostrzeszowie, pierwszy żołąd i pierwsze pieniądze

Dom Banku Ludowego
przy ul. Krakowskiej

Czynszowy dom
Banku Ludowego
przy ul. Zamkowej

na wyżywienie powstańców dał Bank Ludowy. Z pomocy Banku korzystał Urząd Skarbowy przy Naczelnej Radzie Ludowej w Poznaniu, który polecał Bankowi wypłacać renty i zasilać kasę pocztową w Ostrzeszowie. W 1920 roku Bank prowadził agendy subskrypcyjne i do Kasy Rządowej przekazywał milionowe sumy.

Skarb państwa znacznie opustoszał z powodu wydatków na prowadzenie wojny i odnowę po odzyskaniu niepodległości. Odnowa państwa stawała się tym bardziej trudna również z powodu słabych wpływów z podatków. Rosła drożyzna i drukowano coraz więcej marek polskich. Pieniądże zaczęto liczyć w milionach i miliardach. Zawrotność sum osiągała niebывałe rozmiary. Wtedy Rząd Polski postanowił wydać własny pieniądź - "złoty polski". Wydano nową ustawę, na mocy której za 1.800.000 marek polskich wydawano jednego złotego.

Skutki tej dewaluacji były odczuwalne w Banku Ludowym w Ostrzeszowie. Bilans tych zmian stanowił, że w 1924 roku z 1,5 mlj. oszczędności złotych w złocie, pozostało po przeliczeniu 6.682 zł. Została zachwiana wśród społeczeństwa wiara w pewność lokat oraz uczciwość Zarządu i Rady Banku, który za zaistniałą sytuację nie ponisili winy. Zwroty pożyczek wekslowych według obowiązującego rozporządzenia pognębiły jeszcze deficyt bankowy. Ten co przed wojną pożyczzył w Banku kwotę na zakup całego lub części gospodarstwa rolnego, to spłacił tę pożyczkę 1 funtem żyta. W całym kraju jednym zamachem skreślono 4,5 miliarda złotych należnych społeczeństwu od Rządu. Zaufanie wśród społeczeństwa tak mozolnie wypracowane przez 40 lat istnienia Banku Ludowego w Ostrzeszowie zostało poważnie zachwiane. To też w 1924 roku Bank w Ostrzeszowie musiał rozpocząć pracę od nowa.

ODNOWA POD ZARZĄDEM DYREKTORA BANKU ← JANA D I R S K I

W 1913 roku ustąpił z Zarządu kontroler Władysław Gorgolewski z powodu choroby. Odpowiedzialne to stanowisko przejął wtedy kupiec Stefan Marweg do 1921 r., a po nim stanowisko kontrolera objął Józef Rak.

W przełomowym trudnym dla Banku 1924 roku, zmarł dr Życki dyrektor Zarządu po 33 latach pracy dla dobra i rozwoju Banku. Wtedy z pomocą przyszedł ceniony w Ostrzeszowie, znany kupiec

i przemysłowiec Jan Dirski, przyjmując jednocześnie obowiązki dyrektora i kasjera.

Jego powaga i bezwzględna uczciwość przyczyniła się do znacznego załagodzenia zrzęztów, które na skutek strat inflacyjnych ujemnie usposobiły społeczeństwo przeciw Sp-ni. Na wielkie uznanie zasługuje ta postać na stanowisku nowego dyrektora, który bez wynagrodzenia a tylko z pobudek szlachetnych wytrwał w okresie odnowy Banku i silną ręką, posiadany doświadczeniem i wytrzymałością wyprowadził Bank do normalnej działalności.

Kiedy w 1927 roku Rada Nadzorcza z ubolewaniem musiała przyjmując rezygnację Jana Dirskiego, który ze względu na stan swego zdrowia i podeszłego wieku nie mógł pełnić urzędu dyrektora Banku, z dumą mógł odejść pozostawiając Spółdzielnię na dobrej drodze do dalszego rozwoju.

Rada Nadzorcza od 1928 roku pod przewodnictwem Andrzeja Konarskiego i zastępcy Stanisława Fabrowskiego oraz członków A. Władysława Wodniakowskiego, Konstantego Konarskiego, Wojciecha Adamskiego, Melchiora Jarmusza, Ignacego Daszczyka, Tomasza Stasińskiego oraz Aleksandra Adamskiego współpracowała z Zarządem w składzie: Witold Prusinkiewicz, Józef Rak i Kazimierz Biczysko.

Związek Ludowo-Narodowy Rzeczypospolitej Polskiej.

Karta legitymacyjna

dla członków Związku Ludowo-Narodowego w b. dzielnicy pruskiej.

Okaziciel niniejszego p. Jan Dirski imię i nazwisko
 jest członkiem Koła Ostrowskiego w Ostrowcu
miejskiego czy wiejskiego
 powiat Ostrowski Wielkopolska, Prusy, Śląsk
nieostrowno przekreślić
 i opłacił składkę roczną na rok 1920 w wysokości mk. _____
 Za Sekretarjat Dzielnicy

Za Zarząd Powiatowy lub Koła miejscowego Zw. Lud.-Nar.
 podpis prezesa lub sekretarza

 L. 11. Karta legitymacyjna ważna do 31 grudnia 1921.

Członków Zarządu i Rady Nadzorczej integrowała przynależność do Związku Ludowo - Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Powyżej "Karta legitymacyjna" p. Jana Dirskiego.

50 - LECIE BANKU LUDOWEGO W OSTRZESZOWIE

w 1929 roku Bank Ludowy w Ostrzeszowie obchodził swoje pięćdziesięciolecie istnienia - Jubileusz Spółdzielni zapisanej z nieograniczoną odpowiedzialnością.

Uroczystość była połączona z Walnym Zgromadzeniem w niedzielę dnia 16 czerwca 1929 r., poprzedzonym o godz. 9,30 Maszą św. w kościele św. Anny.

Walne Zgromadzenie odbyło się w sali p. Hendrykowskiego przy Borku. Poniżej podaję niektóre wypisy z protokołu Walnego Zgromadzenia, dające obraz ówczesnej działalności Banku :

"Zebranie zgąja wobec obecności Patrona Spółdzielni Zarobkowych i Gospodarczych Pana W. Seydlitza, zaproszonych przedstawicieli banków, władz miejscowych, obywatelstwa i 56 członków, prezes Rady Nadzorczej p. Konarski Andrzej i konstatuje, że zebranie zostało zwołane prawomocnie i ogłoszone w Gazecie Ostrzeszowskiej Nr. 45 z dnia 5.06.1929 r. oraz w Poradniku Gospodarczym nr. 11 z dnia 15.06.1929 r. Zebranie jest zatem prawomocne.....

Pkt. 2 - Sprawozdanie z Rewizji Związkowej odbytej w dniu 29.09.1928 r. zdaje kasjer Banku p. Biczysko.....

Pkt. 3 - Sprawozdanie : W imieniu Rady Nadzorczej składa sprawozdanie p. prezes Konarski z działalności Rady oraz podaje zebrany nazwiska wszystkich dotychczasowych członków Zarządu od lat 50.....

Pkt. 4 - Pan Patron dziękuje za tak obszerne sprawozdanie poddając sprawozdanie pod dyskusję, konstatuje, że nikt z obecnych głosu nie zabiera, wobec czego podaje pod głosowanie i o przyjęcie sprawozdania. Walne Zebranie przyjmuje sprawozdanie do zatwierdzającej i zysków za rok 1928 wykazany sumami : 1/ bilansu 297.773,46 zł
2/ rachunek strat i zysków 41.363,91 zł
i udziela Zarządowi i Radzie Nadzorczej pokwitowania.

Pkt. 5 - Walne Zebranie uchwała podział czystego zysku w ilości 3.865,65 zł jak następuje :

- 1/ na dywidendę 10 % - 588,10 zł
- 2/ na fundusz poszkodowanych deponentów 2.000 zł
- 3/ na fundusz rezerwy specjalnej 25.35 zł
- 4/ na pokrycie zaległych podatków 1.252,20 zł

A.W. WODNIAKOWSKI
Członek R. Nadzorczej

WITOLD PRUSINKIEWICZ
Członek Zarządu

JOZEF RAK
Członek Zarządu

KAZIMIERZ BICZYSKO
Członek Zarządu

AKTYWISCI W ROKU JUBILEUSZOWYM 50 - LECIA BANKU LUDOWEGO

pkt.7 - Walne Zebranie uchwala zmianę § 4 statutu Spółdzielni, który odąd otrzyma następujące brzmienie :

§ 4. Przedmiotem Spółdzielni jest :

1. Udzielanie kredytów w formie dyskonta weksli pożyczek skryptowych oraz rachunków bieżących i pożyczek zabezpieczonych bądź hipotecznie, bądź przez poręczenie, bądź zastawem papierów wartościowych wymienionych w punkcie 5 niniejszego paragrafu.
2. Redyskont weksli
3. Przyjmowanie wkładów pieniężnych z prawem wydawania dowodów wkładowych imiennych, jednak bez prawa wydawania takich dowodów płatnych okazicielowi.
4. Wydawanie przekazów, czeków i akredytów oraz dokonywanie wypłat i wpłat w granicach Państwa z tym, że wykonywanie tych czynności dla nieczłonków uzależnione jest od przynależności do Związku Rewizyjnego.
5. Kupno i sprzedaż na rachunek własny oraz na rachunek osób trzecich papierów procentowych państwowych i samorządowych listów zastawnych, akcji central gospodarczych i przedsiębiorstw organizowanych przez Spółdzielnię i związki lub centra gospodarcze oraz akcji Banku Polskiego.
6. Odbiór wpłat na rachunek od osób trzecich, inkaso weksli i dokumentów z tym, że wykonywanie tych czynności dla nieczłonków uzależnione jest od przynależności do Związku Rewizyjnego.
7. Przyjmowanie subskrypcji na pożyczki państwowe i komunalne oraz na akcje przedsiębiorstw, o których mowa w punkcie 5 paragrafu niniejszego.
8. Zastępstwo czynności na rzecz Banku Polskiego i Banków Państwowych.
9. Przyjmowanie do depozytów papierów wartościowych i innych walorów oraz wynajmowanie kasetek zabezpieczonych.

pkt.8 - Walne zebranie ustala następujące wynagrodzenie dla Rady Nadzorczej, które odąd wynosić będzie :

1/ za posiedzenie 8,-zł

2/ za pojedynczy km. 0,40 zł

Fkt.9.- W wolnych głosach porusza członek p.Hogalewski zdewaluowanie depozytów i kwestię zaufania do Banku.

Fan Patron wyjaśnia sprawę w wyczerpujący sposób i salwuje zebranie, dziękując zebranych za przybycie i rzeczowe obrady godne jubileuszu 50-letniego istnienia Spółdzielni.

Następują podpisy : /-/ Frusinkiewicz /-/ Rak /-/ Seydlitz
 /-/ S.Hęćka /-/ Józef Iyta
 /-/ Jan Gorgolewski

Po zebraniu w ogrodzie strzelnicy p.Sliwińskiego wydano przez Radę Nadzorczą obiad dla zaproszonych gości i Zarządu. W obiedzie uczestniczyli :

- Patron Włodzimierz Seydlitz z Poznania
- Dyrektor Banku Zw.Spółek Zarobkowych Rufin Filatowski
- Z-ca burmistrza m.Ostrzeszowa p.Prączyński
- Naczelnik Sądu Grudzińskiego dr Wachowicz z Ostrzeszowa
- Ks.Redca proboszcz ostrzeszowski Michał Ferliński
- Ks.proboszcz z Rogaszczy Kalkiewicz
- Dyrektor Banku Ludowego w Mikstacie p.Redomski
- Prezes Ziemianstwa pow.ostrzeszowskiego p.Wężyk Józef z Rogaszczy
- Prezes Towarzystwa Rzemieślników p.Caliński Józef
- Cechmistrz c.piekarzkiego p.Gorgolewski Władysław
- Prezes Towarzystwa Restauratorów p.Clszanowski Konstanty
- były członek Zarządu p.Czechanowski Bolesław
- Inspektor Szkolny p.Hęćka Sylwester
- syn założyciela Banku p.Władysław Stempniewicz
- Prezes Rady Nadzorczej p.Konarski Andrzej
- Członkowie Rady Nadzorczej :
  - Jarmuż Melchior z Rojowa
  - Deszczyk Ignacy z Gwiżdżeli
  - Adamski Wojciech z Mrocza
  - Stasiński Tomasz z Ostrzeszowa
  - Konarski Konstanty z Ostrzeszowa
  - Frusinkiewicz Witold z Ostrzeszowa
  - Eiczysko Kazimierz z Ostrzeszowa
  - Rak Józef z Ostrzeszowa

UDZIAŁ KSIĘŻY KATOLICKICH W CZASIE PRUSKIEGO ZABORU

Znaczne zasługi w powołaniu i rozwoju Banku Ludowego w Ostrzeszowie w czasie pruskiego zaboru mieli katoliccy księża. Ich działalność i zaangażowanie w powołaniu tej Spółdzielni miała głębokie aspekty walki o utrzymanie polskości w mieście i regionie, obrony przed germanizacją, poprawę bytu polskich ziemian i rolników, przemysłowców i rzemieślników przed niemiecką kolonizacją. Pod firmą Banku zorganizowano Czytelnię Ludową, prowadzono tajne nauczanie młodzieży polskiej, udzielano pomocy polskim katolickim organizacjom młodzieżowym. Była to szeroka polityczna konspiracja przeciwko zaborcy.

Dla potwierdzenia udziału katolickich księży w dziele powołania i pracy Banku - poniżej podaję wykaz księży zaangażowanych w pracach Banku Ludowego w Ostrzeszowie w czasie zaboru pruskiego :

- ks. Szeńc wikary parafii Farnej w Ostrzeszowie.
Założyciel Banku
Kasjer Banku 1879 - 1888
- ks. Majewski proboszcz ostrzeszowski
Prezes Rady Nadzorczej 1879 - 1881
- ks. Radca Michał Perliński - proboszcz ostrzeszowski
Członek Rady Nadzorczej 1894 - 1897
- ks. Kledzik Józef wikary parafii Farnej w Ostrzeszowie
Członek Rady Nadzorczej 1918 - 1919
Prezes Rady Nadzorczej 1919 - 1920
Członek Rady Nadzorczej 1920 - 1921
- ks. Ludwiczak wikary parafii Farnej w Ostrzeszowie
Prezes Rady Nadzorczej 1909 - 1910
Z-ca Prezesa Rady Nadzorczej 1911 - 1912
Członek Rady Nadzorczej 1912 - 1913
- ks. Tomaszewski wikary parafii Farnej w Ostrzeszowie
Z-ca Prezesa Rady Nadzorczej 1910 - 1911
Członek Rady Nadzorczej 1911 - 1915
- * ks. Walczak wikary parafii Farnej w Ostrzeszowie
Kontroler Banku Ludowego 1892 - 1893
- ks. Hubert Aleksander proboszcz z Mikorzyna
Z-ca Prezesa Rady Nadzorczej 1902-1906 i 1912-
Członek Rady Nadzorczej 1914 - 1918 1914

Ks.Redca MICHAŁ PERLINSKI

Proboszcz parafii Fernej w
Ostrzeszowie

Wielki Crędownik Banku Ludowego

Członek Rady Nadzorczej 1894-1897

SZCSTE DZIESIĘCIOLECIE 1929 - 1939

Praca Banku Ludowego w latach powojennych do 1939 roku przypadała na wielki kryzys światowy. Był to okres regresu gospodarczego w Polsce, co również odbiło się na wynikach działalności Banku. Do pomniejszenia wyników przyczyniła się także likwidacja powiatu ostrzeszowskiego w 1932 roku. Jeszcze w latach 1929-1930 Bank zakończył rok z zyskiem łącznym 5.235 zł. W latach 1931-33 oraz 1935-38 straty razem wynosiły 41.420 zł i musiały być pokryte z funduszu zasobowego.

CZŁONKOWIE RADY NADZORCZEJ W LATACH 1929 - 1939

- Andrzej Konarski - prezes
- Antoni Władysław Wodniakowski - członek
- Konstanty Konarski - członek
- Wojciech Adamski - członek
- Melchior Jermuż - członek
- Aleksander Adamski - członek
- Tomasz Stasiński - członek
- Ignacy Daszczyk - członek
- Stanisław Fabrowski - członek i prezes w latach 1933 i 1934
- Wacław Gibasiewicz - członek
- Władysław Garstke - członek
- Jan Celiński II - członek
- Cezary Wiza - członek
- Sylwester Hęćka - członek
- Władysław Morawiec - członek
- Michał Górecki - członek
- Ferdynand Cybulski członek i prezes w latach 1938-1939
- Kazimierz Bacik - członek
- Jan Nowak II - członek
- Ignacy Rozmarynowski - członek

CZŁONKOWIE ZARZĄDU W LATACH 1929 - 1939

- 1/ Kazimierz Biczysko
- 2/ Witold Frusinkiewicz
- 3/ Józef Rak
- 4/ Ludwik Bielawski
- 5/ Leon Frąszczak
- 6/ Jan Roseda
- 7/ Ignacy Rozmarynowski

DZIAŁALNOŚĆ BANKU W LATACH 1929 - 1939

W okresie od 1929 do 1939 roku odbyło się 10 Walnych Zebrań członków. Na tych zebraniach uczestniczyło przeciętnie 24 członków. Liczba członków ogółem w 1929 r. wynosiła 1.069 osób i spadła do 756 osób w roku 1935. Porównanie to wykazuje małe zainteresowanie członków sprawami Banku i zagadnieniami oszczędzania.

Na walnym Zgromadzeniu dnia 30 marca 1935 r. dokonano zmiany § 52 statutu Spółdzielni i zdecydowano przystąpienie na członka Związku Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych Rzeczypospolitej Polskiej z siedzibą w Warszawie. Był to skutek unifikacji ruchu spółdzielczego w Polsce. Następstwem tego było przyjęcie kredytowania przez Bank Rolny, chociaż kredytów udzielały także Banki Związku Spółek, Centralna Kasa Spółek Rolnictwa i inne.

Do roku 1939 działalność Banku była raczej mierna i wynikała ze statutowych uwarunkowań. Siedzibą Banku były lokale własne przy ul. J. Piłsudskiego /dawniej Krakowskiej/.

Ostatnie walne Zebranie odbyło się dnia 19 kwietnia 1939 r. i było ostatnim przed wybuchem II wojny światowej. Na tym Zebraniu dokonano obliczenia strat i zysków za 1938 rok i wykazano, że strata wynosiła 1.526,68 zł., którą postanowiono pokryć z funduszu zasobowego. Wybrana na Zebraniu Rada Nadzorcza dokonała wyboru prezydium Rady :

na Prezesa wybrano p. Ferdynanda Cybulskiego

na wiceprezesa p. Andrzeja Konarskiego

na sekretarza p. insp. Sylwestra Hęckę

na zastępcę sekretarza p. mec. Cezarego Wiżę

Zarząd ustanowiono w osobach :

- Ignacy Rozmarynowski

- Leon Frąszczak

- Jan Kosada

OKRES DRUGIEJ WOJNY ŚWIATOWEJ

Bezpośrednio po zajęciu Ostrzeszowa Niemcy przystąpili również do likwidacji agend Banku Ludowego w Ostrzeszowie. Na jego miejsce powstała Powiatowa Kasa Oszczędności - Kreissprakasse. Jej zadaniem było ściąganie należności od dłużników Polaków, co czyniowo z niemiecką dokładnością. W czasie okupacji zaginęło wiele cennych dokumentów. Siami pracownicy Kasy, którzy byli zatrudnieni przy likwidacji agend Banku, a byli to przeważnie Polacy, rozmyślnie usuwali i niszczyli niektóre dokumenty, bądź to w celu uchronienia dłużników od konieczności spłacania przedwojennych długów władzom niemieckim, bądź też a może przede wszystkim w celu ukrycia pewnych niebezpiecznych faktów lub protokołowanych wypowiedzi Polaków, które mogły być przyczyną represji ze strony okupanta.

DZIAŁALNOŚĆ BANKU LUDOWEGO W OSTRZESZOWIE PO DRUGIEJ WOJNIE ŚWIATOWEJ

Bank Ludowy włączył się w nurt życia gospodarczego w Ostrzeszowie w pół roku po wyzwoleniu miasta spod hitlerowskiej okupacji. Pierwsze posiedzenie Rady Nadzorczej i Zarządu zostało zwołane w dniu 26 lipca 1945 r. z inicjatywy Leona Frąszczaka, który pismem Związku Rewizyjnego Spółdzielni Rzeczypospolitej Polskiej Okręgu Poznańskiego z dnia 26 kwietnia 1945 r. został mianowany tymczasowym kierownikiem Banku. Na zebraniu tym postanowiono urządzić lokale Banku w domu przy ul. Krakowskiej pod nr. 24. Urządzeń lokalu bankowego nie odnaleziono. Zaginęła znaczna część akt bankowych i ksiąg. Część ich odnaleziono w Komunalnej Kasie Oszczędności w Kępnie.

Na zebraniu tym postanowiono, że biuro Banku czynne będzie codziennie przez trzy godziny od 9-12 tej. W tym samym czasie będą porządkowane akta Banku. Prace te powierzono członkowi Zarządu Janowi Rosadzie. Podjęto postanowienie złożenia wniosku o większy kredyt obrotowy w wys. 10.000 zł w Centralnej Kasie Spółek Rolniczych w Poznaniu. Jednocześnie Rada Nadzorcza ustanowiła, że tymczasowo Zarząd będzie się składał z dwóch członków: Jan Rosada zatrudniony na etacie oraz Bohdan Wodniakowski pełniący funkcję społecznie.

Na drugim już zebraniu Rada Nadzorcza poleciła Zarządowi wezwać imiennie wszystkich dłużników do uregulowania swoich zobowiązań w myśl wskazówek Związku Rewizyjnego Spółdzielni i wystąpienie o przyznanie kredytu w wysokości 200.000 zł. Jednocześnie Rada ukonstytuowała się następująco:

Prezes Rady - Andrzej Konarski z Ostrzeszowa
Zastępca Prezesa Rady - Ignacy Daszczyk z Gwiździeli
Sekretarz Rady - Bacik Kazimierz z Ostrzeszowa
Członkowie Rady: Jan Caliński i Jan Nowak II.

Na następnym posiedzeniu Rady Nadzorczej i Zarządu w dniu 18 października 1945 r. członek Zarządu Bohdan Wodniakowski poinformował, że został przyznany i wypłacony kredyt organizacyjny w wys. 10.000 zł a Centralna Kasa Spółek Rolniczych w Poznaniu zamiast 200.000 zł przyznała tylko kredyt w wys. 90.000 zł. Na tym zebraniu powołano trzeciego członka Zarządu w osobie p. Korintha Fawła z Ostrzeszowa.

Na kolejnym zebraniu Rady Nadzorczej i Zarządu omówiono trudności po reaktywowaniu Banku. Mało było transakcji kredytowych, a przyznany kredyt redyskontowany został wykorzystany zaledwie w 15 %. Wpływy z tytułu dawnych należności mimo trzykrotnych wezwań wyniosły zaledwie 7.000 zł. Kredyt na cele organizacyjne do listopada 1945 r. przekroczone do wysokości 17.500 zł. Przyczyną tej niekorzystnej sytuacji była niezwykle trudna sytuacja gospodarcza w kraju, mieście i regionie.

Na skutek zaistniałych okoliczności Rada Nadzorcza postanowiła zwołać w dniu 28 grudnia 1945 r. Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie członków. Na tym zebraniu wybrano dalszych członków Rady Nadzorczej w osobach: Zbysława Szała i Feliksa Michalaka i podjęto uchwałę zmiany w statucie w paragrafach:

- § 1. Firma Spółdzielni brzmi: Bank Ludowy w Ostrzeszowie
- § 10. Członkowie odpowiadają za zobowiązania spółdzielni zadeklarowanymi udziałami. Oprócz tego ponoszą za zobowiązania spółdzielni odpowiedzialność dodatkową ograniczoną pięciokrotnie od pierwszego zadeklarowanego udziału.
- § 11. Udział wynosi 500,-zł i jest płatny po 50,-zł w ratach rocznych. Każdy członek zobowiązany jest zadeklarować przynajmniej jeden udział.
- § 50. Wszelkie ogłoszenia nakazane ustawą o spółdzielniach lub niniejszym statutem winny być umieszczone w organie Związku Rewizyjnego Spółdzielni Rzeczypospolitej Polskiej, dwutygodniku "Społem".
- § 52. Spółdzielnia jest członkiem Związku Rewizyjnego Spółdzielni Rzeczypospolitej Polskiej.

Na tym zebraniu na prezesa wybrano Andrzeja Konarskiego, jako wiceprezesa Wacława Gibasiewicza i sekretarza Zbysława Szała. Do komisji rewizyjnej wybrano: Feliksa Michalaka i Wawrzyna Stachowicka. Udzielono Radzie pełnomocnictwa do udzielania pożyczek do kwoty 50.000,-zł.

Od 4 marca 1946 roku Bank Ludowy w Ostrzeszowie przystąpił do przyjmowania przedpłat na Premiovą Pożyczkę Odbudowy Kraju i zawiadomił o tym Urząd Skarbowy w Kępnie. Sama Rada uchwaliła subskrypcję Premiowej Pożyczki Odbudowy Kraju przez Bank w wysokości 2.000,-zł.

Zwyczajne Walne Zebranie w dniu 13 czerwca 1946 roku analizując bilans za 1945 rok stwierdziło, że w aktywach i pasywach zamknięł się sumą 485.159,76 zł, a strata wynosiła 7.099,43 zł. Porównując wyniki za pierwsze miesiące 1946 roku stwierdzono, że wskazują one na korzystny rozwój Banku. Prognozy te sprawdziły się : na dzień 31 grudnia 1946 roku stan w sumach bilansowych wynosił 2.083.703,35 zł. Strata zaś tylko 0,17 zł.

Dalszy pomyślny rozwój Banku wykazują wyniki za 1947 rok :

- suma bilansowa : 4.415.926,56 zł
- nadwyżka : 42.319,-zł

W końcu 1948 roku było : 664 członków

w tym :

- 452 rolników
- 67 rzemieślników
- 66 pracowników umysłowych
- 79 innych zawodów.

Na Walnym Zebraniu w dniu 12 marca 1949 roku wybrano Radę Nadzorczą w składzie :

1. Kazimierz Bacik z Ostrzeszowa
2. Wacław Gibasiewicz z Ostrzeszowa
3. Feliks Głuszczyk z Kobylej Góry
4. Mikołaj Goj z Ostrzeszowa
5. Michał Grzegorzowski w Rojowa
6. Andrzej Kaźmierczak z Myi
7. Andrzej Konarski z Ostrzeszowa
8. Stanisław Łukasiewicz z Ostrzeszowa
9. Jan Witwicki z Ostrzeszowa

Na tym zebraniu uchwalono, że najwyższa suma zobowiązań będzie w wysokości 20 mlj zł, najwyższa suma kredytu skryptowego i wekslowego wynosić będzie 25 tys zł a kredyt na cele obrotowe krótkoterminowe 500 tys zł.

Bezpośrednio po tym zebraniu ukonstytuowała się Rada Nadzorcza, wybierając na przewodniczącego Andrzeja Konarskiego, na jego zastępcę Andrzeja Kaźmierczaka, na sekretarza Wacława Gibasiewicza a na z-cę sekretarza Stanisława Łukasiewicza.

Bank Ludowy w Ostrzeszowie w powojennych warunkach stopniowo się rozwijał i poszerzał zakresy swojej działalności. Na posiedzeniu Rady Nadzorczej i Zarządu w dniu 15 lipca 1949 r. upoważniono Zarząd do poczynienia energicznych starań celem uzyskania zastępstwa

Komunalnej Kasy Oszczędności w Ostrzeszowie.

Na posiedzeniu R.N.i Zarządu w dniu 7 października tego roku, przy udziale dyrektora Państwowego Banku Rolnego w Kępnie p. Michalskiego, delegata FBR Cierpiką, Kierownika FBR w Ostrzeszowie Teofila Kozłowskiego i Czesława Golickiego ustalono, że Bank Ludowy w Ostrzeszowie przejmie agentury Państwowego Banku Rolnego w Ostrzeszowie. Uzgodniono również, że w Banku Ludowym w Ostrzeszowie zostaną zaangażowani Teofil Kozłowski i Czesław Golicki.

Rada Nadzorcza na zebraniu w dniu 26 października 1949 r. ustaliła obsadę personalną Banku Ludowego w Ostrzeszowie w składzie

1. Kierownik Banku - B. Wodniakowski I Członek Zarządu
2. Z-ca Kierownika - T. Kozłowski II Członek Zarządu
3. Franciszek Sarnowski III Członek Zarządu
4. Czesław Golicki - księgowy
5. Teresa Cuprychówna - mł. księgową

Wyniki bilansu za 1948 rok znaczą rozwój działalności Banku. Wtedy ogólny obrót wynosił 1.910.598.045 zł a suma bilansowa - 30.065.846 zł przy nadwyżce 60.804 zł.

Według stanu w dniu 1 stycznia 1950 roku dane statystyczne przedstawiały się następująco :

- było 842 członków
- udziały członkowskie wynosiły 545.900 zł
- fundusz zasobowy wynosił 100.509 zł
- fundusze inne - 29.695 zł
- wkłady wynosiły 26.614 zł.

Czas mijał i zmieniały się struktury organizacyjne Banku Ludowego w Ostrzeszowie w nowych warunkach polityczno-gospodarczych. Nadszedł czas końca firmy Banku Ludowego w Ostrzeszowie. Następowały przemianowania nazwy firmy, jednak przy zachowaniu ciągłości pracy tegoż Banku utrzymując również strukturę spółdzielczą. Na zebraniu Rady Nadzorczej i Zarządu w dniu 14 stycznia 1950 r. podjęto decyzję o przemianowaniu Banku na Gminną Kasę Spółdzielczą. Jednocześnie w związku z nowymi zarządzeniami postanowiono za czynności bankowe pobierać opłaty, co zapewniało rentowność Banku. Członkami Zarządu zostali : Stanisław Tomczak, Teofil Kozłowski i Bohdan Wodniakowski. Do komisji rewizyjnej weszli : Jan Witwicki jako przewodniczący, Stanisław Smardz sekretarz, oraz członkowie

Franciszek Tomaszewski, Jan Jędrzejczak i Feliks Flewiński.

Na Walnym Zgromadzeniu w dniu 17 czerwca 1956 r. delegaci uchwalili nowy statut Banku na podstawie którego dotychczasowa Gminna Kasa Spółdzielcza została przemianowana na Kasę Spółdzielczą w Cstrzeszowie, obsługując teren obok Ostrzeszowa w gromadach : Siedlików, Morawin, Kobyla Góra, Rojów, Niedźwiedź, Rogaszyce, Doruchów, Parzynów, Kuźnicę Myślniewską, Mąkoszyce, Szklarkę Przygodzką.

Na podstawie § 22 nowego już statutu został wybrany Zarząd w składzie :

1. Kozłowski Teofil
2. Goj Mikołaj
3. Witwicki Jan

W dniu 26 maja 1960 roku Walne Zgromadzenie zmieniło nazwę "Kasa Spółdzielcza w Cstrzeszowie" na "Bank Spółdzielczy w Ostrzeszowie". W dniu 11 maja 1961 r. Walne Zgromadzenie przyjęło nowy statut w brzmieniu uchwalonym przez Krajowy Zjazd Delegatów Spółdzielni Oszczędnościowo-Pożyczkowej, a w tym : § 1 otrzymał następujące brzmienie : "Spółdzielnia działa pod nazwą Bank Spółdzielczy w Ostrzeszowie, terenem działalności Spółdzielni zostały gromady : Ostrzeszów, Rogaszyce, Doruchów, Kobyla Góra, Mąkoszyce, wieś Szklarka Myślniewska i miasto Ostrzeszów." Zgodnie z nowym statutem Walne Zgromadzenie powołało przy Funktach Kasowych w Ostrzeszowie, Doruchowie i Kobylej Górze trzyosobowe Komitety Członkowskie. Od tego również czasu Rada Nadzorcza została przemianowana na Radę Banku.

W 1979 roku Bank Spółdzielczy w Ostrzeszowie obchodził swoje 100-lecie istnienia. Zmieniała się nazwa firmy, lecz zawsze pozostawał szydd Banku Spółdzielczego. Podczas tej rocznicy podsumowano działalność Banku w okresie powojennym w latach 1945-1979. Wykazano, że w ciągu 34 lat odbyło się 36 Walnych Zebrań Banku, 137 zebrań Rady Nadzorczej i Zarządu, 66 posiedzeń Komisji Rewizyjnej i Inwentyzacyjnej oraz 444 posiedzeń samego Zarządu.

Według stanu członków Banku wykazano :

- 1.538 członków a w tym kobiet 482.

Z powyższego podziału według zawodów stwierdzono :

- 756 rolników	- 269 członków związanych z pracą w roln.
- 148 rzemieślników	- 365 członków innych zawodów.

POSŁOWIE

Zamier napisania kolejnego "Zeszytu Ostrzeszowskiego" w temacie "Bank Ludowy" powziąłem z konieczności dokonania zapisu dziejów tej wielce zasłużonej dla miasta oraz regionu placówce.

Szczególnie zależało mi na zachowaniu pamięci o zasługach Obywateli z Ostrzeszowa i okolicy, działających o utrzymanie polskości, przeciwdziałających pruskiej germanizacji i niemieckiej kolonizacji na ostrzeszowskim gruncie. Działali przez 40 lat pod pruskim zaborem pod szyldem "B A N K L U D O W Y"

Moje opracowanie dotyczy dlatego głównie okresu 1879 - 1919 z czasu niemieckiej niewoli, kiedy Banku Ludowy w Ostrzeszowie wypełnił chlubną kartę dziejów Ostrzeszowa w walce z germanizacją.

W drugiej części opisałem firmę "Bank Ludowy" w międzywojennym dwudziestoleciu i po drugiej wojnie światowej do czasu przemianowania go na Gminną Kasę Spółdzielczą. Zmiana nazwy nie zamyka działalności Banku. Działał, rozwijał się, przetrwał do dnia dzisiejszego i będzie nadal trwał już pod nazwą Bank Spółdzielczy, biorąc swój rodowód w Banku Ludowym.

Autor

POŚŁOWIE

W tym tomie zamieszczono wszystkie prace wybrane z cyklu "Kronika" z lat 1954-1955. Jest to wybór z prac, które w tym czasie ukazywały się w "Kronice" i które miały charakter wyjątkowy.

W tym tomie zamieszczono wszystkie prace wybrane z cyklu "Kronika" z lat 1954-1955. Jest to wybór z prac, które w tym czasie ukazywały się w "Kronice" i które miały charakter wyjątkowy.

W tym tomie zamieszczono wszystkie prace wybrane z cyklu "Kronika" z lat 1954-1955. Jest to wybór z prac, które w tym czasie ukazywały się w "Kronice" i które miały charakter wyjątkowy.

W tym tomie zamieszczono wszystkie prace wybrane z cyklu "Kronika" z lat 1954-1955. Jest to wybór z prac, które w tym czasie ukazywały się w "Kronice" i które miały charakter wyjątkowy.

31

Z CYKLU: ZESZYTY OSTRZESZOWSKIE

1993